
INHOUD

DEEL 1 THEORETISCHE ONDERBOUWINGEN ROND HET GROEPSPROCES

	Inleiding	13
1.1	De eerste kennismaking	14
1.2	De behoeften van mensen	17
1.3	Erbij horen als basiswens	20
1.3.1	Zie mij!	22
1.3.2	Mimetische wezens	23
1.4	Welk gedrag wil je beïnvloeden?	24
1.4.1	Sociale bewijskracht	25
1.4.2	Autoriteit	26
1.4.3	Commitment	27
1.4.4	Schaarste	28
1.4.5	Sympathie	29
1.4.6	Wederkerigheid	30
1.5	Macht of gezag?	31
1.6	De groep als systeem	32
1.6.1	Totaliteit	32
1.6.2	Circulariteit	34
1.6.3	Homeostase	36
1.6.4	Communicatie over en weer	37
1.7	Anders kijken naar de groep	37
1.8	Op zoek naar inzet	39
1.9	Leidinggeven aan de groep	42
1.9.1	Wees proactief	43
1.9.2	Begin met het einde voor ogen	44
1.9.3	Begin bij het begin	44
1.9.4	Denk in termen van winnen-winnen	44
1.9.5	Probeer eerst te begrijpen, dan begrepen te worden	45
1.9.6	Werk synergetisch	45
1.9.7	Houd de zaag scherp	46

1.10	Een contextuele kijk op de groep	46
1.10.1	Loyaliteit	47
1.10.1.1	Verticale loyaliteit	48
1.10.1.2	Horizontale loyaliteit	49
1.10.1.3	Loyaliteitsconflict	50
1.10.1.4	Meerzijdige partijdigheid	51
1.10.1.4.1	Alomvattend	51
1.10.1.4.2	Empathie	52
1.10.1.4.3	Verwachting/hoop	52
1.10.1.4.4	Erkenning	52
1.10.1.4.5	Timing	53
1.10.1.5	Balans van geven en ontvangen	54
1.10.1.6	Parentificatie	54
1.10.2	Onrecht in de groep	55
1.11	Herstelrecht in de groep	58
1.12	De vijf axioma's van Watzlawick	60
1.12.1	Axioma I	60
1.12.2	Axioma II	61
1.12.3	Axioma III	61
1.12.4	Axioma IV	61
1.12.5	Axioma V	62
1.13	Pubers in de peergroep	62
1.14.1	Subculturen	63
1.14.2	Groepsdruk en internet	67
1.15.1	Risico's van het virtuele milieu	69
1.16	Tot slot	70
1.17	Meer weten?	70

DEEL 2 POSITIEVE BEÏNVLOEDING VAN HET GROEPSPROCES

	Inleiding	75
2.1	De klas zonder begeleiding van het groepsproces	77
2.1.1	Fase 1: Oriënteren	77
2.1.2	Fase 2: Presenteren	78

2.1.3	Fase 3: Normeren	79
2.1.4	Fase 4: Presteren	79
2.1.5	Fase 5: Evalueren	80
2.2	De klas met begeleiding bij het groepsproces	82
2.2.1	Fase 1 Oriënteren	84
2.2.2	Fase 2 Normeren	91
2.2.3	Fase 3 Presenteren	94
2.2.4	Fase 4 Presteren	95
2.2.5	Fase 5 Evalueren	95
2.2.6	De basisschool	96
2.2.7	Onderbouw voortgezet onderwijs	98
2.2.8	Bovenbouw voortgezet onderwijs	99
2.3	Werkweken en schoolkampen	100
2.4	Teamwork	100
2.4.1	De rol van de schoolleiding	101
2.4.2	De rol van collega's	104
2.4.3	De rol van de ouders	105
2.4.3.1	De eerste ouderavond in het schooljaar	108
2.5	Spanningen in de groep	111
2.5.1	De groep wisselt van samenstelling	111
2.5.2.1	Een leerling erbij?	112
2.5.2.2	Een leerling verlaat de klas	114
2.5.2.3	Een nieuwe docent tijdens het jaar	115
2.5.2.4	De groep gaat op in een groter geheel (studiepleinen)	117
2.5.2.5	De groep gaat over in clustergroepen	117
2.5.3	Pesten in de groep	118
2.5.3.1.	Beïnvloeden van het groepsproces bij pesten	119
2.5.3.2.	De No Blame-methode	119
2.5.3.3	Het groepsproces meten	122
2.5.3.4	Inzetten op integratieoefeningen	125
2.5.3.5	Meerzijdig partijdige aanpak	127
2.5.3.6	Dit pestprotocol werkt wel	128
2.6	Verdriet in de groep	131

2.6.1	Ziekte en/of afscheid van een klasgenoot	131
2.6.2	Ziekte en/of afscheid van een familielid van een klasgenoot	132
2.7	In gesprek met de groep	133
2.8	Tot slot	134
2.9	Meer weten?	134

DEEL 3 MIJN KLAS...

	Inleiding	139
3.1	Mijn klas is net los zand	139
3.2	Mijn klas reageert vijandig naar collega's...	140
3.3	Mijn klas is gezellig, maar er wordt niet geleerd	141
3.4	Mijn klas is een en al 'leerprobleem'	143
3.5	Mijn klas heeft een langdurig zieke leerling	144
3.6	Mijn klas zit vol met vechtersbazen	145
3.7	Mijn klas geeft elkaar bijnamen	146
3.8	Mijn klas klaagt over een collega	147
3.9	Mijn klas discrimineert	148
3.10	Mijn klas vindt niks leuk	150

DEEL 4 OEFENINGEN EN WERKVORMEN

	Inleiding	155
4.1	Omschrijving van een oefening	156
4.2	Werkafspraken voor oefeningen en werkvormen	156
4.2.1	Werken in een kring	156
4.2.2	Werkafspraken	157
4.3	Oefenvormen	158
4.3.1	Fase 1 Oriënteren	159
	Oefening 1 Op één lijn staan	159
	Oefening 2 Wat is waar?	160
	Oefening 3 Bolletje wol	161
	Oefening 4 Kennismakingsspel	163
	Oefening 5 Op de kaart	165

4.3.2	Fase 2 Presenteren	166
	Oefening 1 Interview	166
	Oefening 2 Overeenkomsten: Wie lijkt op mij?	168
	Oefening 3 Kwaliteitenspel	170
	Oefening 4 Holland Sport	171
	Oefening 5 Mijn voorwerp praat	171
4.3.3	Fase 3 Normeren	172
	Oefening 1 Dit is voor jou!	173
	Oefening 2 Kom uit je hoek	173
	Oefening 3 Wat zie je aan mij?	175
	Oefening 4 Kun jij tot 100 tellen?	176
	Oefening 5 Overeenkomstencabaret	177
4.3.4	Fase 4 Presteren	178
	Oefening 1 Dit ben ik ook	178
	Oefening 2 Minister van rare loopjes	179
	Oefening 3 Het Moordspel	181
	Oefening 4 Eilanden	182
	Oefening 5 Dit is mijn levenslijn	183
4.3.5	Fase 5 Evalueren	184
	Oefening 1 Kaartje schrijven	185
	Oefening 2 Op mijn rug	186
	Oefening 3 Herinneringskistje	187
	Oefening 4 Terugblik	188
	Oefening 5 Afscheidsapplaus en groepsfoto	190
4.4	Lijst met aanbevolen werkmaterialen	192
4.4.1	Werkmateriaal voor leerlingen van 5-10 jaar	192
4.4.2	Werkmateriaal voor leerlingen van 10-15 jaar	192
4.4.3	Werkmateriaal voor leerlingen vanaf 15 jaar	193
	Nawoord	195
	Literatuur en inspiratiebronnen	196
	Bij Quirijn zijn tot nu toe verschenen	198